

Meie Dêd

G
MM
BER
G

Mis on inimene!

„Kui ma näen su taevast, su sõrmede tööd, kuud ja tähti, mida oled ja valmistanud. Mis on vaene inimene, et sa tema peale mõtled, ja inimese poeg, et sa tema eest hoolt kannad?“

Laul 8, 4. 5.

Õoin kujutleda, misjuguksel juhusel see salmi-
looja need sõnad ütles. See oli küll niisugune õhtul,
kui tema oma maja uksevärvel seisest välja vaatatas
vaikivale ümbrusele. Seal seisis tema ees uinuv
linn ja tema üle mõluta tähtedega üleühtunud tae-
vas. Kui suur oli ometi looja, kes kõik oli ellu
kutsunud; ja kui väikene tema — ise kui Iisraeli
kuningas — oli igavese Jumala kõrval. Sa kõik
see, mis ta oli, kas ta ei võlgnenud seda mitte Je-
hoovale, kes oli teda karja juurest kuningatroonile
toonud? Ah, kes oli tema, et kõigevägevam Jumal
oli tema vastu armuline olnud? Kui väikene, kui
tühine on ometi inimene, ja kui suur ning mõista-
tamatu elav Jumal. Need olid mõtted, mis ta
mõttles ja mis ta peavad meid mõtlema panema.
Kui mõtleb inimene seab üles küsimuse: „Mis on
inimene?“ siis väldab teda tahtmatult võimata
tühisuse tunne. Kui väikene on inimene ometi süü-
süüfilist. Seda on tundnud kõikide aegade inimesed,
aga mitte kunagi põrutavamalt, kui tänapäev. Sa
mis on siis maatera meile, kes teame, et lõpmattus
laiub igale poole, et on olemas taeva tähti, mis
on 25, 50, 100, 1000 ja rohkemgi valguse aastaid
meist eemal, j. o. millede valgus nii paljude aastate
järele meieni jõuab. Peame veel meeles, et
valgus jõuab ilmaruumis 300.000 kilomeetrilise
kiirusega sekundis. Need on kaugused, mis panewad
pea ringi käima ja millest ei saa endale üldse aimu.
Sa mis on meie maa muud, kui väiksem maailm,
mida tunneme üldse. See on ainult tilgake, mis
pange küljes ripub. Sa kui juba maatera on nii
väikene, mis on siis veel inimene, kes tema pin-
nal elab? See on nagu tolmuhiibe, nagu liima-
tera. Mitte ainult, et ta oleks väikene kehaliselt,
ka aja mõttes on ta väikene. Kui lühike on ju
inimelu! Puu, mis hirttsikule warju annab, elab
temast kauem. Kalifornias on puid, mis juba siis
õitsefid, kui Iisland Abrami juures võõrtil käis.
New-Yorgi loodusteablikkus muuseumis on puude
põiklõikeid, kust näha võib, kui jämedad olid nad
Abrami, Seesuse, ristisõdade jne. aegadel. Sa kui
väikene on inimene oma ea suhtes.

Kadumine on tema saatus. Tema käetööd
elavad kauem, kui ta ise. Sa mitte vähem väik-
sem pole inimene oma teadmiste poolest. Do, meie

oleme ühted meie aja teaduste saavutustele. Meie,
kes me räägime walguga, sõidame auruga ja uurime
spektraalanaliisiga kaugelolewate tähtede koosseiju.
Meie 20. sajangu inimesed, kel on raadio, traadita
telegraaf ja kes lendame õhus. Need on tööpoolest
suurepäraseid saavutused. Aga meie tahame olla
arjad ja kord küsida, kas oleme nendega õppinud
kõelisi eluküsimusi lahendama, küsimusi, mis mõju-
wad inimese hea käekäigule rohkem kui kõik muu.

Du Bois-Reymond ütles kord, et on mõistatusi,
mida ei lahenda inimene kunagi. Olgu inimene kui
tark tahes, kuid kui ta peab põhiküsimustele wasta-
ma, siis peab ta tunnistama: „Siin seisab ma
sama rumal, ja olen nii tark, kui ennegi.“ On ole-
mas küsimusi, millele annab wastuseid ainult usk.
„Spi ja ära ruttu. Sa ei jõua oma teadmistega
kaugemale; see on filosoofia lõpp, et meie peame us-
kuma.“

Sa, inimene on tööpoolest suur. See on tema
waim, mis annab talle suuruse; waim, mille on and-
nud talle Jumal. Inimene mõtleb. Sellepärast
on tema üle teiste olemuste. Sellepärast, et ta mõt-
leb, on tal kõneand, et ta võib käia läbi teistega ja
isegi Jumalaga, kes on ta loonud. Selles ühenda
seisab tema kõrgus, tema suurus. Pascal ütles:
„See pole mitte häda, et kogu maailm end inimese
häwitamiseks warustab. Tuuleõhust, weepiisast on
küllalt et teda tappa. Aga kui maailm ta häwi-
taks, oleks inimene siiski suurem, sest ta teab, et
ta sureb, aga maailm ei tea mitte, mis teda häwi-
tab. Sellepärast teeb inimliku ühenda maatera
edujamme, kuna loomade riik paigal püsib.“

Mis inimesel veel suurust annab, on tema
enesemääramine. Muidugi on inimesi, kes ei usu
enesemääramisse. On inimesi, kes ütlevad, et ini-
mene on ainult masin, kelle mõtted seisawad umbes
nii ajus, nagu sapp maksas. Sellepärast ütles ma-
terialistid: „Inimene on see, mida ta sööb.“ Teiste
sõnadega: paremad inimesed on need, kel on pari-
mad kõõgitudrukkud. Kuid elu näitab sagedasti, et
need on kõlwatuamad inimesed. Sa siiski kui
lõwinenud on armamine, et inimene on lihtsalt
ümbruse mängukann. Aga inimene pole masin.
Tema on waba ja tal ei karwitse mitte minna mööda
ettepandud roopaid. Ta võib Jumalaga kõrgus-
tesse rännata, wõi pattudes püherdada. Igaweste
seaduste põhjal peawad tähed käima oma teed, kuid
inimene on ise endale seaduseks ja määrab ise endale
tee. See on temale heaks kui ka halvaks küljes
ühilasi. Sa käsikäes sellega käib ka teadmine oma
wastutamisest. (Särg 15t. 28).

Meie Aeg

1. aastakäit.

Pidage aega talliks!

Nr. 2.

Maailma ajalugu pöördepunktil.

Meie seilame pinewuste ajajärgus, kus mitmejuguised võimalused otsivad lahendust. Mõistatuste lahendamispüüed käib üle kogu maailma. Kundub, et seilame maailma arenemisel ihe pöördepunkti lähedal, mis toob endaga kaasa otjustatud sündmused, ja et mõimjad pöörded ning pöurutused mitte ainult meie seljataga ei seisa, vaid juuremal mõõdul meie ees seilawad. Meie elame käärimise ajajärgul. Rahulolematus ja tung uue korra järele on selle tunnuseks.

Ujalehed ja ajakirjad annawad päewast päewa ja nädalast nädalasse pilti üldseisuforrast praegusel ajal. Awaiktu elu tegelastel ministritel, poliitikutel, õpetlastel, ilma parandajatel, majandus- ja rahameestel on igaihel oma waated maailma tulewiku arenemise juhtes. Kuid ükskõik kui mitmejuguised need arwamised ka ei ole, üks asi on kindel: meie, inimesed, ootame asju, mis peawad tulema. Pole kunagi olnud niisugust aega, kus kõik on selles nii ühijelt weendunud, et peab tulema midagi enneolematut. Oodatakse diktaatori, üliinimest, suurvaimu. Ühiskondlised ja rahwuswahelised püüded astuwad oma programmidega üles. Rahwasteliit ja Pan-Euroopa sunnivad endist kõnelema. Kõnelatakse „inimeste rahuriigist“, räägitakse „kuldjeteft aegadest“. Kuid, kus on see, kes wiib maailma üldijest ajaloo õhtuamarijelt ilmariigi koidule. Et kriis on, tunneme meie kõik. Meie elame kriisi ajajärgus. Kõigil mandritel leia me rahanduslikke, majanduslikke, poliitilisi ja usulisi kriise. Meie kultuur ei lähe mitte edasi, vaid on langemas. Kriisid on sügawal asuwate põhjuste wäljendused.

„Tänapäewa kultuurikriis ei seisa mitte Öhtu-maa kultuuri paratamatus languses, mis on bioloogiliste tõenduste põhjal kui faktlikult tulew kõifi-asi, vaid langus ise on sügawamal seiswa kultuuri kriisi tunnuseks.“ (Seebe, Kurt, „Olewiku kultuurikriis ja kirik“ lhf. 7.)

Meie elame kogu rahwa hingelise tõdunemise ja wäljasuremise ajal. W. Nihilise päewadest kuni Dowlad Spenglerini on olnud ifka inimesi, uuri-jaid, ettenägi-jaid, kes on tundnud, et langeb Öhtu-maa kultuur, kes on rääkinud ilmalinnade kaswa-

mise hädaohust ja tunnistanud rahwahulkade omakasu põhijahets. Meie saime kultuuritekitawate jõudude inflatsioon. Moraal on langenud nullpunktini; õigus on saanud tõrdlewaks; majandus-elu on saanud hooi teise järele; riik on wõtnud muutlikud wormid; poliitikaft on saanud enesearmastus. Kujutatavas kunstis puudub loow waim; luulewallas on ainult kopeerijad; muusikapõllul räägitakse Wagnerist kui wiimajest; mõtteeadus on läinud elust lahtu, saanud abstraktijeks; usulijes elus on saanud moodjaks Buddha, Konfuutsius ja ifegi Muhameed; kirik on surnud. Ja tõeks on saanud Grillparzeri sõnad: „Kui ei käida enam kirikus, siis on ainuke awalik jumalateenistustõht teater.“

Waremal oli teater weel haridustempliks, nüüd on ta aga tõhaks, kus näidatakse ainult, mis tõditab meeli.

Tänapäewa inimene elab rewüüide, walgusref-laamide, neegriorkestrite, moodide, pallide ja kinode keskel.

„Epidemilijelt on tänapäewa inimene wal-lutatud moest ja kõmuft. Talle meeldib igajugune wäline erutus. Ta ei ela mitte, vaid teda elatatakse. Ta tunneb endal ainult siis hea olewat, kui tema meeli wahetpidamata erutatakse.“ Peab aga üldijelt ütlemä et tänapäewa inimene on maa jalge alt kaotanud, kuna ta on õppinud kõigis kahtlema ja enam mitte midagi uskuma.

„20. sajangu inimene on saanud automaadiks. Kuid loodus maksab kätte. Sijemise elu kujundamise allasurutud jõud langewad alla teadmatusse, kust olid nemad kultuuri keskwusel ülestõusnud; nad roomawad tagasi hinge jalajastesje katakombidesje.“ (Kunstwart, August, 1928.)

Languse maalt igatsetakse idast tulewa walguse järele. Kultuuride kustumine on ilmaläigu saatus. Süind ja surm, õitsmine ja närtsimine, see on asjade käit. Tänapäewa languseft loodetakse bioloogilise jeaduise järele uue elu tõusu — see näib nagu loomulik olewat.

„Keed, kes näewad kultuuri languses loomu-päraft nähtust, lohutawad mõtetega, et langeb ai-

nult üks kultuur, mitte aga kultuur üldse, et kerkib uus kultuur uue rahva juures.

See on ehitus. Pole mitte enam mäapeal nagu varemalt, kulumata ja andekaid rahvaid reservis, kes võiksid tulevikus olla vaimlise elu juhiks. Meie teame kõik rahvaid, mis maa peal olemas.

Olemas-olevate rahvaste keskel pole ainustki, kel pole olnud oja meie tänapäevasest kultuurist. Kõik andekad ja andetud, kauged ja lähidased rahvad on mõjunud, et meil on eba-kultuur. Kõik on haiged ja mida võib neilt meile leida." (Schweitzer, lhf. 40.)

Meie seifame ajalooliste sündmuste varemil ja küsime siiski ajaloo mõtet. Kui üldine kriis viimases ajal langust tähendab, siis peaks see viimane aeg lõppeda. Meie päevil saavad wana-de prohvetite raamatud jälle oma väärtuse. Uurijate languse ennustused kattuvad täiesti kõigiste kristlaste arvamisega. Ja kõsine kristlane on kindel, et lõpp on lähedal.

"Kõik kristlased on weendunud, et tuleb lõpp, et maailma ajalugu lõpeb. Meie elame tänapäev ajal, mil valitseb igal pool ilmutamisraamatu mõte ja meeoleu. . . Suuletajad ja mõtlejad tunnevad tänapäev üldiselt, et kõikide mõistatuste mõistatus on tänapäeva aja iseäraljus. Sellepärast on meie aeg erilisel viisil ettevalmistatud, et sellest aru saada: wabanemine, mida meie ootame, pole mitte lihtne jelle ilma sündmuste jätkamine, vaid wabanemine kogu aja lõpmatuks wanglast. . . Sumal astub oma nägematusest välja ja tahab maailmale lõpu teha. (Dr. Heim, „Religion und modernes Geistesleben“.)

Et kõigile ajalikele asjale lõpp tuleb, seda näeme prohvet Danieli raamatus 2. ja 7. peatükis. Üle Baabeli Kreeka ja Rooma oleme meie jõudnud kümnendamaise õhtumaisesse romaani-germaani kultuuri.

Praegu seisab maailm ja praegune aeg omal lõpul. Meie elame praegu risti ajal, mis wältab Seesuse tulekust kuni tema jälletulekuni. Meie elame Meie Sja pälwe „Sinu riik tulgu“ eelõhtus. Ei ole enam tulemas uut kultuuri tõusu, vaid waimlik, uus riik uute kultuuri hümedega, vaid Sumala riik Seesuse Kristuse läbi. See on õige arusaamine kõrgemast ajaloost, ajaloost ilmutuste läbi, mis kõik selgitab.

"Ajalugu on tee teise maailma. Tema wiimne ülesanne on lahendada kõiki sealpool tema piire. Lahendamisel peab aga teadlik olema selles ja siis peavad tulema ajaloo finniisesse ringi üleajaloolised jõud, j. o. Kristuse jälletulemine. Ajaloo metafüüsika põhimõtteks peab olema, et ajaloo lõpp on paratamatu." (Dennert, „Krisis der Gegenwart und die kommende Kultur, lhf. 48.)

On wajalik saada aru ajaloo mõtteft, taewa likku ajalugu aru saada, mille lõpp tähendab usk-likkude Seesuse Kristuse jälletulekust saab pöörde-

punkti maailma ajaloos ja tähendab uue riigi algust. Langus on aga Sumalast ja tema ilmutustest eemalemineku tunnuseks. Goethe ütles lõrd: „Ma näen tulema aegu, kus Sumalal pole enam mingit rõõmu maailma üle ja ta lööb kõik kokku oma uue loomingu alustamiseks.“

Mis ütlevad meile sünd- mused Hiinas?

Meil on nende sündmuste kohta hea wäljawaade piibli ettekuulutuste kui kristlaste Sumala ilmutuste kaudu. Meed aitavad rahvaste jaatust kaugele tulewikku ette näha. Nii on juurte ilmariikide, Babilonia, Meda-Persia, Kreeka ja Rooma jaatus peajoontes juba enne ajaloo näitelawale ilmumist Israeli prohvetitest ette öeldud. Danieli ja Ilmutuse raamatu ettekuulutused annavad ülewaate kiriku- ja üldajaloost kuni meie ajani. Seniajased sündmused on ka neile õiguse annud ja mis meie päewil jünnib, on nendes juba kirjeldatud. Siin kohal on meil kindlaks teha, kas piiblikud ettekuulutused ka Hiina sündmusi käsitlevad. Meil on jeda enam tarwis teada, mida suuremaks kujunewad Kauge-Sda rahutused, mille lõpptulemused pole weel selginenud.

Piibli wiimases raamatus, Seesuse Kristuse ilmutuses, nagu Johannes on öelnud, loeme: „Ja kuues ingel waldas välja oma kausi juure Wrahi jõe peale, ja tema wesi kuivas ära, et kuningate tee, kes päewatõusmise pool on, oleks valmistatud". (Ilm. 16, 12.) Kes ei mõtleks „päewatõusmise poolse“ all „tõusma päikesse maad“? Nii nimetab end Jaapan. Kuid see ettekuulutus ei tähenda mitte nende sündmuste kohta, mis Jaapanis sündinud. Siiski tuleb tõeks pidada, et „päewatõusmise poolt kuningad“ tähendawad Kauge-Sda rahvaid, sest kaks jalmi edasi räägitakse juba „kõige maailma kuningatest“. Kui järgmine ettekuulutus on kogu maailma riikide kohta, siis ei wõi mingit kahtlust olla, kus on „päikesetõuju pool“.

Siin on antud kindlad andmed, mille põhjal päikesetõusmise poole pöörata. Me peame tähelepanu juhtima „juure Wrahi jõe“ peale. Ta peab määratud ajal ärg kuivama. See ei ole weel sündinud. Ta wõolab endiselt samas jõesängis. Sel juhul ei tule meil mitte harilikku Eufraati jõe mõista. Aga jelle jõe kallastel õitsew elu on kadunud. „Nüüd on see maa, kus lõrd asusid Babilonia rahwarikkad linnad, taimelaskwuta kõrwe, kus elab ainult kistjaid metsloomi ja kus asuwad liiwase maetud õudsed müürid. Sel hirmsal laastamis kohal on ehitatud ainult wiltsjaid üffituid onnisid. Sääal wiibides waldab sind üffilduse tunne: pole näha ei rohku ega põõsast; wõid waadelda ainult pühalikku waitust ja rahu laialt Eufraati pinnaft, mis wõolab nagu kääks kutinglik jaadik lan-

genud linna vaikivate waremete wahel. Paleed ja templid, kõik need hiigla-toredad ehitused on rujuks ja põrmuks muutunud. Paradiislikult ilusate rohuaeade asemel katab pilliroog joojeid kaldaid." (Herzogi Kealenghlopedia.)

Babilonia wõimu mõttes on Eufrat praegu „ära kuuwanud". Tol ajal kuulutati need sõnad tulewikku ette. Sellega määrab see teadaanne teist wõimu, mis Eufrati kallastel wõimule pääseb. See käib nimelt Türgi kohta. Eufrati piirkonnas hakkas osmanivalituse wõim suurenema ja weel praegu on osaliselt see maa Türgi omandus. Siiski peab juure lisama — vähemalt osaliselt, et korra nii wägew ja riivistaw osmannide riik on palju oma wõimust kaotanud. Ülejäänud osal näib olevat weel üks püüe: wõimalikult kiiresti ja põhjalikult „euroopaliseks" saada.

Samal ajal peab aga „päewatõusu pool" kuningatele „teed valmistatama". See peab wiima üle ärakuuwanud Eufrati sõde. Kas selle all ei tuleks mõista läänemaade teguviise? See on tähendus uue testamentlise Babiloni, langenud kristliku ilma peale? „Euroopa rahwad, hoidke oma püha warandust!" See endise riigijuhhi ütetus pöwerite sõja päewilt on meie ajale väga kohane. Siina poolt hädadoht suureneb. Siinas arnewad masside liikumised; nendel on hõõrumine lääne rahwastega ja sellepärast püüawad harjuda nende sõdimiswiisidega; kuigi mitte samas ulatuses, siiski järjekindlalt täieneses. Nad ise kardawad juba hädadohtu läänekultuuri mõist rahwuslikele liikumisele. Ka minewiku arenemiskäiku ei wõi siin tähelepanemata jätta. — „Euroopa rahwad, hoidke oma püha pärandust!"

Aga kuidas? Mitte mõõgaga! Sellega tehtaks sama wiga, mis tegi „kristlik" Room rahwaste rändamise aegadel. Ta kasutas wõõra rahwa jõudu oma huwides, õpetades neile sõjakunsti selle asemel, et neid maailma Snnistusega tutvustada. Samuti õpetawad Euroopa ja Ameerika Siinat. Kui aga walged rahwad teelduwad kollastele oma kultuuri jagamast, siis Siina astub juba ise oma rehwade ja wõagedega nende vastu ja wõidab nad ära. Seda näitab ettekuulutus, nii arwawad ka tähelepanelikumad mehed maailmas. Sellepärast: „Euroopa rahwad, hoidke oma püha pärandust!" Mõteltge selle peale ja tehke seda teatavaks ka hiinlastele ja teistele wärwilistele rahwastele. See wõidab lugupidamise, kuigi nad meist niisama wähe teawad, kui meie neist.

„Mis inimene küllwab, seda tema ka lõikab." „Nad (Euroopa rahwad kuni meie päewani) küllwarwad tuult ja peawad tormi lõikama." „Ja üks wägew ingel tõstis ühe kivi otsekui suure westikivi üles ja viskas seda meresse ja ütles: Nõnda peab juur linn Babilon (läänemaade kristlik ilm) äkitselt saama ära wisatud ja ei pea teda enam leitama." (Kaal. 6, 7; Hõsea 8,7; Psalm. 18, 21.)

Kui need prohwetid sõnad hiinlastele wõidu loo-

tust annawad, siiski ei wõi mitte tähelepanemata jätta, mis jääjuures wõidu kujunemise kohta on kirjutatud. Siina wõidab — ilma enese teadmata, sest et see on nendele jaatuses määratud ülewalt. See peaks igale ühele selge olema, kes piiblit uurib. Sest Tema, kristlaste Jumal, kelle ilmutus on piibel, „on määranud aja ja rajad, kus nemad (maailma rahwad) peawad elama". (Apt. 17, 26.) Mitmed sellekohased ettekuulutused pühas kirjas ühes tabawate tõednemistega hilisematel aegadel aastajadade ja aastatuhandete pärast, tunnustawad nende ütelduste tõsidust. Mõnes nendest on kutsu ja nõue maailma Ssjandalt rahwastele teatud ajaks, nimelt lühike aeg enne maailma kohtuaga. „Kuulutage seda paganate (rahwaste) seas, valmistage wiisi pärast sõda, äratage üles need, kes wägewad mehed, tulgu ligi ja mingu üles kõik sõjamehed. Taguge oma kaablid mõõgaks ja oma sirbid piigiks; kes wõimatu: see õelgu: Mina olen wägew. Tulge kokku ja tulge kõik teie rahwas sealt ümberkaudu ja koguge..." Soel 4, 9—12.

Nüüd aastatuhanded hiljem kergitatakse kate prohwet Soeli poolt ette öeldud liikumiste saladustelt, millesse on kistud jõud ja rahwad. See jumalilik wõimule-kutsu on ka uinunud Siina kangelased ülesäratanud ja rahwa liidwale pannud. Ja see on sihitud lääne poole (meilt waadatuna: Lähem-Sdasje). „Saagu rahwas üles äratatud ja mingu üles Sojawati orgu (Palestiinas)." „Ja tema on neid kokku kogunud ühte paika, mis Ebraa keeli Armageddoniks hüüatakse." (Soel 4, 12; Psalm. 16, 16.) See wiimane wäljendus tähendab samuti püha maad. Nõnda peawad õhtupoolsed kuningad aitama hommitupooleid sõjaliselt warustada, et ühisele jaatusle vastu minna: „Nõigewägewa Jumala juureks päewaks sõtta koguma." (Psalm. 16, 14.) Ka Siina wõidukaik on sellesamaiks lõppjündmuseks. Nagu iga wõit ilma Jumalata on näiline, nii ka see.

„Sest seal (kuhu tänapäewa liikumised rahwaid kannawad) tahan ma (räägib Jumal nägija läbi) istuda ja kohut mõista kõige rahwa peale seal ümberkaudu. Pistke sirp wilja külge, sest lõikus on valmis. . . Suur hull rahwas on lange kohtumõistmise orus, sest Jehowa päew on ligi lange kohtumõistmise orus." Soel 4, 12—14.

Euroopa rahwad, oleks teie oma püha warandusi hoidnud! Siis oleks Siina ärkamine aastatuhandeid kestnud unest ja wanadest harjumustest, wõitnud tähelepanu kombeliselt, kunstiliselt ja teaduslikult rahulises wahekorras, nii nagu elu tarkab jurmast. Nüüd aga valmistab ta läänemaadele ja kogu maailmale langust. Kuid Siina wõib ka — jälle teadmatult — oma ärkamisega üffikutel õhtumaalastel filmad awada, aja isäraljujest arusaamiseks, ja oma wõiduga uut wõitu üffimatuse üle valmistada. Siis on Siina wõit — ikkagi meie wõit.

Ust ja teadus.

Tänapäev võib tähele panna mitmesuguseid waimusuundi kühawas rahwaste meres. Ühed leiawad endi tunnete rahuldamiist unistawas tumedas ilmawaates, kuna teine juund oma hõwidele leiab wastawa tegerusala teaduse põllul. See on selge, et nende mõlema ilmawaate esindajate wahel alati mõtetelahkumineud uues kerkiwad. Sääluures peawad mõned „teadlased“ piiblit fantaasia müstilise õhulossi farnafeks sünnitufeks, mida, kui jäänust teistaja kolikambriist, üle parda tuleb heita.

Et aga asjalikku õtjust teha, on tarwis sisse-nagemist ja arusaamist selle nähtawa wastolu olu ja tõelikkuse kohta.

Kuulus Norra kirjanik Knut Gamsjun, inimhinge sügawam tundja, kirjutab palju neist igawesti möödunud aegadest, kus inimene weel õnnelik oli, kus ta waim ja teha weel harmooniline ühtsus olid ja kus ei olnud tekkinud weel terawat wahet tundmuste ja mõistuse wahel. Ta näitab, kui rahutu on inimese hing, isegi armastufes.

Shakespeare kirjeldab „Hamletis“ inimest, kes uju on kaotanud ja oma mõistufega ühki on jäetud ning ei suuda ise oma ulesannet lahendada, waid palju aega ja jõudu kulutama peab, et mõistufest usu wäärilist toetuspunkti luua.

Kärmiselt õnnetu on inimene, kes ühki on jäetud oma hinge probleemidega, kes uju on kaotanud. Ja sellepärast on ka tänapäew nii palju õnnetuud, hingi ja arusaamatusi maailmas, et teadmatult on tehtud suureks kuristik usu ja teaduse wahel.

Mis on teadmine?

Teadma — teadlik olema, waimselt kindel olema. Mida harilikult selle all tõkku mõetakse, on: kõigi maailmade nähtuste meeleline tajumine. Kriitilise, ruumilise ja ajalise maailma waatluse läbi esinewad meile katted loodufest, mis osade kaupa üksteise järgi reastatud, aga waimse äratundmise akti kaudu seatakse see tõkku korrapärases õppehitufeks. Teadus on seega siis „korraldatud teadmiste siisu uurimise alal“; süstemaatilise wormi läbi saab see õppehitufeks, mis reeglipärane on ja wastab loogika seadustele. Better wäljendab seda selgelt, kui ta ütleb: „Teadus, teadmine üldse, on oma eluifääri osaline tundmine ja sellele alluw.“

Teadus farnafes puhtas mõttes ei wõi mingit seletust anda olemise mõtte ja eesmärgi kohta, sest ta ei ulatu üle ajalikkufe piiride ja ei wõi näidata igawest hädust. Siin peab abiks tulema ust, et lahendada neid küsimusi.

Mis on ust.

Antropoloog Karl v. Baier ütleb, et religioon — ust — külge sünninud on. Bizero: „religo“ — uskuma, jälle leidma midagi kadumaläinust. Herder kinnitab, et ust on inimestel kõige wanem ja

puhham. Tolstoi wärdab, et wõimata on enesele ette kujutada inimest ilma usuta, jama nagu wõimatu on ette kujutada inimest ilma südameta. Ta wõib mitte teada, et tal on süda, jama nagu ta wõib mitte teada, et tal on ust.

Ühe sõnaga, ust on nõudmine tõe, rahu ja surma äratõikwa elu järgi.

Piiblikult ust tähendab „elu kõrgema häduse usaldamine“, on seega juhitud meeleliselt mitte-tajutawa taewase pääle ja rajaneb alati kindlal teadmisel: „Ma tean, et mu lunastaja elab“ (Job 19,25); „meie räägime, mis me teame“ (Job. 3, 11). Ta ei esine mitte, nagu jagedasti seletatafse, mingisuguse wankuma, ilma mingi kindla toetus-punktita imelise mõttesegadufena, waid rajaneb „kindlal alusel“, on weene (kindel teadmine), on „kindel lootus nägematuist tõsiasjust“. Ta on kõrgem hinge ilmutus.

Nende wahetord (isefeskis).

Ust ja teadus ei ole mitte kaks wastufäimat ega isefugust asja, nagu seda jagedasti toonitatafse, waid nad on üksteise jaoks ja üksteise pärast. Mõistufe filosoof Kant ütleb, et Sumal ja wabadus on küll teoreetilisele mõistufele kättesaamatud, aga tarwilikud weened moraalsele teadmisele, möödapääsematud praktilisele mõistufele. „Rahte asja imetlen ma, mis on: tähtine taewas mu pää kohal ja Sumala tundmine mu südames.“

Teadus wõib ühte usklikku südant täiendada ja teda sügawamalt selleks kinnitada; sest kristlane tunneb Sumalat, kui kõige maailmade loojat ja leiab selle wäe hiilgawat tõendust loomistõös. Room. 1, 20. Saladustega täidetud loodus warjab tema jaoks lõppemata ilmutusi kõigekõrgema tarkufest. Du Bois-Reymond kinnitab sellepärast õigufega, et uus loodusteadus, mis küll kui paradoks (rumalus) kõlab, on oma algufe ristiusult saanud. Astroonoom Wälder ütleb oma rikkalikkude kogumuste põhjal: „Õige loodusuurija ei wõi Sumalafalgaja olla. Kes nii jagedasti, nagu meie, Sumala töötuppa waatab, see peab alandufes oma põlwelele kumardama püha Sumala walitufuse ees.“ Särkmised luuletaja sõnad wäljendawad erapooletu uurija muljet:

„Kus walitseb toorejõu tuju,
Ei jää pole kindlat tuju.“

Kõigile asjadele on Sumal oma igawese ilu jäljed jätnud, kõigisse oma jumaliku armastufe idu istutanud. „Tõsine usu tuum ei seisa teatawates togmades, ei ka teatawate kommete kätimises, waid sejab ühe elawa wäe, ühe elawa intelligenti (mõistufe) olemasolemise kindlas teadmises, kes asub wäljaspool meie meeltga kättesaadawat materiaalist ilma, kui kõigi maailmade looja ja ülewõlpidaja, kui elu allikas ja kõlblise ilmaforra alus. (Prof. L. Fuchs: „Teadus ja ust“.)

Õige teadus wajab täielikkus seletufeks ja mööduandwaks hinnanguks alati piibli usku ja

ust avab alles õige maailmaforra koosseisu; ta täidab meie teadmiste tühjad kohad. Siis tullakse meendumusele, et meie tuttawalt looduseeadustit kuskil ei jätku, et uniuersumi olemasolu arusaadavaks teha, et meid jälle ja jälle sunnitakse matemaatilise tarwidusega elama wäe olemasolu tunnistama, mis asudes väljaspool meie materiaalset ilma, see igawene, ilmloppemata elu allikas on." (Säälsamas, lht. 20.) Dr. Goppeler wõtab oma uurimised teoses: „Biibliimed ja teadus“ järgnevalt kokku: „... ja ometi ei ole ust ja teadus üksteise wastu, waid see wastolu on kunstlikult konstrueeritud, on waletaja leidus algusest.“

Teaduse ülihindamine wiib ewangeeliumi alahindamisele.

Meistritükk tunnistab alati ta walmistaja wõimet. Sagedasti esile toodud mõte, et mõlemi ala wahel wastolu walitseb, paljastab ainult wale mõtlemist. Kuigi õpetlased mõnikord jeda ühekülgset waadet pooldamad, siiski juhib prof. Giltz õigusega tähelepanu sellele, et „nad (materiaalse ilmatwaate pooldajad) oma lõppotjustele on tulnud loomuliku rada, mis on nende wiimase meeleheite produkt (wili, läbi ja läbi materjaaliks muutunud mõtteteaduse ja niisama õõnisa ja ainult weel wormilise ristiusu pärast, ühendatud tugewa loodusteaduse ülihindamisega, mille tõesti juured tagajärjed pääliskaudset mõtlejat usust ära on efitanud, kuigi tõde iga elu ala jaoks wõiks leida.“ (Önn, anne I, lht. 175.)

„Teadus ilma usuta on ainult paljas loomise nomenklatuur (nimelikiri) ja waranduse ülelugemine; sõnaraamat, mis küll sõnu kirjeldab, aga mitte asja waimu.“ „Meie teadmine on muttide mõttetarkus“ (Better).

„Ka kõik haridus, kunst ja teadus ei wõi mitte inimese sügawamat igatsust rahuldada ja ei wõi inimeses mingisuguseid igatseji wäärtusi luua. Teadmisel on mõte siis, kui ta Sumala pääle on juhitud, ja siis on ta ka üks hää abinõud tema sõna mõistmiseks. Goethe kirjutab oma suurteoses „Faustis“ temast, et ta olewat uurinud filosoofiat, õigusteadust, arstiteadust, uhuteadust ja maagiat, kuid lõpeks jõuab siiski meendumisele, et kõigi oma teadmistega on ta iflagi wilets ja rumal inimene ja ei juuda leida igawest õnne.

„Mida meie teame, on pisut, aga mida meie ei tea, on lõpmata,“ ütles Laplace jures a. 1827.

Ei wõi ka unustada, et mitte kõik, mida tänapäew teaduseks nimetatakse, pole teadus, waid mõningad oletused, riietatud meeldiwasse mõtlemisnimesse.

„Sga teadmine ja teadusehimu loodusest, rippumatult jumalikust ilmutusest, on täiesti otstarbetu ja wäärtusetu. Miks peaks siis tööd meistrist lahutama? Looduse uurimine ei too mingit wastolu. Seda loowad ainult usmatud, ehk ühekülgised ja siisenägemata usklikud kirja siisse toodud seletus-

tega. — Mitte teaduslik teadmine ei sünnita usku, waid usk mõjutab teadmist“ (Better).

Sieti omandatud teadus on seega kristlasele tänuwäärt abinõu usuelu alalijeks kaswamiseks.

Uga kõig tähtsam on siiski, et igawks, iflikult lunastuse teaduse läbi elanud oleks ja teisi teadmatuid jarnase teaduse juure kaswataks.

Lõppeks, wäga tähelepanemiswäärt on niisuguse teadlase otsus, nagu jeda on

Johann Kepleri tunnistus.

J. Kepler (1571—1630), kahtlemata suurim astronoom kõigil ajajärkudel, ütles: „Õnelikud need, kelledele on antud üles taewa poole tõusta! Nad õpivad alahindama, mis neile enne kallis näis, nad õpivad Sumala tööd üle kõigi asjade seadma ja selle tähelepanemises kõiki oma röömu ja igawest õnne leidma! — Maailmade Issa, milline põhjus on Sul, ühte maist, waest, nõrka ja wiletsat olewust nii kõrgelt ülendada, et ta kaugele walitsewaks kunigaiks saab, jah, peamast Sumalaks, sest ta mõtleb Sulle Sinu mõtteid järele! — Oo, juur, juur on meie Issand ja juur on tema wägi ning tema tarkusel pole piiri! Siitke teda, päike, kuu ja planeedid, ükskõik, mis keeles teie kiituslaul kõlada wõiks! Siitke teda, teie taewased koostkolad, ja ka teie, tema awaldatud tõe tunnistajad ja kinnitajad! Sa fina, minu hing, laula Issanda au kogu oma elu aeg! Temast ja tema läbi ning temale on kõik asjad, nähtawad ja nägematud! Minult temale olgu au ja austus nüüd ja igawesti. Amen.“
Ninetel P. N.

Kristuse piisarak.

Joh. 11, 35.

Sgal inimesel on elus kurbi ja õnnelikke filmapilke. Kord on ta röömus: ta hõiskab, naerab, juubeldab. Teinekord on ta jällegi rõhutatud ehk kurb. Ta armastab üksildust, jalutab waikses kohas, wiibib mõttes ja nutab.

Nutus nähaifke harilikult inimese siisemist walu. Nutawad õrnatundelised inimesed, kellele mõni wäline wõi hingeline mõjutis on jätnud põrutawa mulje. Kõwasüdamalised ja ükskõiksed inimesed nutawad harwem. Nende süda on kalg ja ei saa mitte liigutatud igast juhusest.

Nutu põhjused on mitmesugused. Harilikult toob teda esile hale meel, eluraskused, surma sõnum jne. Soosepi kohta ütleb pühakiri: „Sa Soosep ruttas, sest tema hale meel põles tema wenna pärast, ja ta otsis, kus ta wõiks nutta, ja läks kambri ja nuttis seal.“ 1. Moos. 43, 30. Issraeli rahwas nuttis wiletsuse pärast. Kui Sehowa ingel ette teatas nende tulewiku hädaifid, mis neid ebajumalaid teenimise pärast tabas, „siis tõstifid rahwas oma häält nutifid.“ Roht. 2, 4. Lawet nuttis kuuldes surma sõnumit. Tema ja ta

kaaslastes „tegid kaebtust ja nuttid ja paastujid õhtuni Sauli pärast ja ta poja Jonatani pärast... et nemad mõõga läbi olid langenud.“ 2. Sam. 1, 12.

Nutetakse ka röömu pärast. Kui wahest mõni kaua ära olnud perekonna-liige või aastaid lahingultinil wiibinud sõdur koju jõuab, siis watab ta ühes oma omaksetega röömupisaraid. Esawi ja Jakobi kokkusaamisel oli see ka nii. „Sa ta jooksid tema wastu ja hakkas tema ümber kaela ja andis temale suud ja nemad nuttid.“

Kõige kaugele ulatav nutu põhjus on patt, sest tema on toonud enesega kaasa surma ja kõik teised pahed.

Suured mehed nutawad harwa. Nende pisarad on nii kallid, et nad õige wähe neid oma elus walaawad. Kui nad aga seda teewad, siis on neil selleks põhjus.

Räägitakse, et Aleksander Suur nuttis. Ta tegi seda pärast India ärawõitmist. Kõik maailm oli tema, puudus võimalus edasiwõidelda ja — ta nuttis.

Aristus, maailma Snistegija, nuttis ka. Tema pisarad ei olnud mitte maised ega inimlikud, waid taewised ja jumalikud. Neis pisarais hooas esile kaastundmus, armastus, millega Tema süda oli täidetud. Ta nägi rahwa elu. Inimesed olid tõest ära taganenud, Sumala maha jätnud. Nende mõtled ja teod olid kurjad. Kaunid iseloomu woorused, nagu alandus, armastus, headus, truudus olid häwinenud. Südametes oli leida waid ahnust, hõelust, enesedõigust ja kõrki meelt.

Snistegija ratjustas jälul linna poole ja ütles: „Kui sinagi teaksid, mis sinu rahuks tarwis läheb.“ Aga rahwas ei teadnud. Tema tappis prohwetid, wiskas kividega furnuks tõe kuulutajad. Kui mitu korda oli Aristus tahtnud seda rahwast peasta, teda koguda „otsegu kana koku kogub oma pojad tiibade alla,“ aga nemad ei tahtnud seda mitte.

Seeuse filmi tulid pisarad. Ta nuttis patu ja ülekohtu pärast. Tema õrnad kutsed said eemale tõugatud, õndsakstegewad sõnad ära põlatud. Inimesed janunesid elu järele, kuid Eluwürsti ei wõtnud nad wastu. Nad otsisid rahu, aga selle Looja ja Kuninga lõid nemad risti. Nad wajasid hinge ja ihu rawi, kuid tõelisele Arstile lõid nad ise haawu, peksid teda piitsadega. Kõike seda kurjust ja rumalust ei wõinud Aristus rahulikult pealt waadata, Tema palgeile tulid pisarad.

„Waata tema tugewad mehed kisedawad, rahu käfud nutawad kibedasti.“ Jes. 33, 7.

Meile esinewad siin kaks meest: Aleks. Suur ja Kristus. Neid mõlemaid tuntakse kui kuningaid: esimene oli maapealne, teine taewane. Nad mõlemad juhtisid ka rahwa massisid: esimene läbi maisete kõrbede ja jõgede maapealsele wõidule; teine eluraskuste ja tormide taewasele wõidule.

Ning need mõlemad surid 33. a. wanusest. Esimene suri oma prassiwa elu tagajärjel, teine — õiguse kangelasena Kolgatal.

Nad nuttid. Aleks. Suur sellepärast, et ta pidi oma mõõga tuppe pistma, et ta enam tappa ei saanud; Kristus — kui Ta nägi wiletjust, ülekohtu ja surma. Tema pisarad jutustasid õigusest, nad wäljendasid igatjust õnne ja igawese rahu järele.

„Aga inimesed pidasid teda tema enese süü pärast wigaseks tehtud, Sumalast peksetud ja mae-watud olewat.“ Nad nägid Teda rasket risti kandwat, selle all nõrkemat. Nad tulid Tema juure ja nuttid oma Sumala pärast.

„Aga Jeesus pööras ennast ümber nende poole ja ütles: „Jerusalemma tütreid, ärge nutte mind, waid nutte iseendid ja oma lapsi.“ Siis kui inimesed nutawad Kristuse üle, nutab Ta nende pärast, ja sellepärast, miks ei tunne inimesed iseendid ega ei mõista äralunastamist ja selle ohwrit.

Katoliiklised teawad, et Kristus on nutnud: nad koguwad Tema pisaraid. Besubi jalal olemas floostri keldrites hoitakse wiina, millest nimetatakse „Lacrimae Christi“ — Kristuse pisarad. See on helepunane liköör, wäga maitsev, wahutaw ja kalli parfüüümiga. Seda walmistatakse wulkani jalal kaswamaist lacrimae kobarast, on aga wäga kallid ja tuleb harwa müügile.

Besuw on wulkaan, mis häwitab elu. Tema sifemuses hõõgub tuli, tema pinnal kaswawad pisarate kobarad. See wulkaan on üks mõrbluskuju kurjadest inimestest, kelle südametes on hõelus, kelle tegude kannul käib surm ja nutt. Rain oli üks wulkaan. Tema tappis oma wenna. Samuti oli ka Saulus wulkaan. Piha kiri ütleb: „Sa Saulus turjus ifka ahwardamise ja tapmisega Issanda jüngerite wastu.“

Ka tänapäew on leida palju sarnaseid Rainisid ning Sauluseid. Veel rohkem, kogu kristlus on muutunud Besuwiks. Ta on mägi, mis ei anna enam elu, waid häwitab. „Nende kurf on üks lahtine haud. Nende juu on käis sajatamist ja kibedaid sõnu. Nende jalad on nobedad werd ära walama. Ahastamine ja waewlemine on nende teede peal.“ Rom. 3, 15—17. See mägi kannab oma pinnal wiljapuid, mille wiljaks on Kristuse pisarad.

Sumal otsib maailmas ilusaid mägesid. „Sa sina, inimese poeg, räägi prohwetid wiisil Issraeli mägede wastu ja ütle: Teie Issraeli mäed, kuulge Jehowa sõna.“ Es. 36, 1. Issraeli mäed on sümboliseks tähenduslike Sumala kogudusele. Nende mägede hulka kuulub:

1. Siioni mägi. Siion on Sumala eluase. Laul. 131, 13. „Mõttele oma koguduse peale, mis sa wanast enesele saatnud, mis sa oma pärisõsa jugu-haruks lunastanud; mõttele Siioni mäe peale, kus sa elad.“ Laul 74, 2. Selle Siioni mäe üle röömustab Kristus, Tema on seal wõitnud Kuningas. Laul 2, 6.

Rõige õnnelikum isik maailmas.

2. Mooria — ohvri mägi. 1. Moos. 22, 2. Sellele mäele ehitas Jumal oma koja. 2. Mja r. 3, 1. Ohvri põhimõttele on ka viimane kogudus, kui elav koda, rajatud. „Ja teid endid ehitatakse ka üles kui elavad kivid, waimulikult kojaks ja pühaks preestriametiks, et teie peate ohverdama waimulikusi ohwrid, mis Jumala meelest õieti armjad on Jeesuse Kristuse läbi. 1. Petr. 2, 5.

3. Siinai — seaduse mägi. 3. Moos. 26, 46. Jumala koguduses peab olema kindel seadus, üks käsk, milles ta maailmale eestjuri võib anda. Ara-päästetute kohta ütleb püha kiri: „Siin on pühade kannatus, siin on need, kes Jumala käsutõnu ja Jeesuse usku peavad.“ Nlm. 14, 12.

4. Doreb — Jumalaga rääkimise mägi. 5. Moos. 1, 6. Jumal kõneleb oma koguduse läbi maailmaga. „Sest teie ei ole mitte need, kes räägivad, waid see on teie Sja waim, kes teie seest räägib. Matt. 10, 20.

5. Piilead — abi- ja paranemise mägi. Ser. 8, 22. Kristlaste ülesanne on alati awitada, inimestele hingelist ja kehalist abi wiia. „Waata ma tahan temale saata paranemist ja terwist, ja neid terweks teha, ja tahan neile ilmutada rohket rahu ja tött.“ Ser. 33, 6.

6. Siibanon — ilu ja au mägi. Jes. 60, 13. Jumal ehib oma järekkäijaid õiguse kui iluga. „Et ta koguduse enesele pidi seadma auksaks, üheks koguduseks, kel ei ole ühtegi wiga ega kortsu, ega muud sellejarnast, waid et ta pidi olema püha ja laitmata.“ Gw. 5. 27. „See, kes õige, peab haljendama kui palmipuu, ta peab kosuma kui seedit-puu Siibanonis.“ Paul 92, 13.

7. Karmel — kogumise ja wõidu mägi. 1. Kun. 18, 19. „Kui lord koguwad päästetud hulgad“, siis ütleb Johannes: „... ja waata... need seisid aujärje ees ja Lalle ees, ehitatud pitka walge riidega ja palmioksjad nende käes.“ Nlm. 7, 9.

Jumala kogudus on maailmale walguseks ja maa-soolaks. Ta wõitleb tõe ja õiguse eest, Tema annab elu.

Need warem esiletoodud kaks meest sirutawad oma käed wälja, et keegi nende nuttu waigistaks. Ühe filmis on saatulikud pisarad. Neid kuuwatatakse siis, kui ollakse oma elus wulkaan, mis häwitab. Saatan rõõmustab ülekõhtu üle. Ta naerab, kui näeb wiletjust ja häda. Sõda ja taplus on tema sõbrad — need waigistawad tema nuttu ja kuuwatawad pisaraid.

Kuid Kristus, see Rahuwürst, ootab, et keegi ka Tema filmi tähele paneks. Tema palged on kuuwatamata, Tema pisaraid kogutakse lõpmata.

See, kes tunneb oma pattu ja parandab oma eluwiiise, kuuwatab Kristuse pisaraid.

Õtustagem ja tehke sedal

A. Tõnisson.

Kas on jeda mees, kes enesele ja oma perekonnale on kokkukuhjanud määratud warandused rahas? On see jõumees, kes suutis piistitada uue ilma-rekordi spordi alal? Wõi on jeda need õnnelikud wanemad, kelle pojad-tütred on jõudnud elus edasi ja on saawutanud jeltkonnas wõimuu ja lugupidamise? On see wiimaks koolipois, kellele awanesid uued mõõtmatud teadusewallad?

Ei, sõber, ükski neist pole jeda! Lõssi on, et iga üks neist isikuteist saawutas teatud isikliku rahulduse, kuid siiski ei oma ta weel tarwilikku, kõhst õnne. Kes omab siis jeda õiget õnne? On see wast kristlane? Misspärast?

Wast ütlete Teie enesele: „Ma ei juuda jeda tõesti uskuda, et kristlased olaksid kõige õnnelikum rahwas maailmas? Siin on näiteks proua Kaasik, see loeb ennast ka kristlaseks. Kas on ta aga õnnelik? Keegi ei tea jeda. Ta käib alati ringi, kalgi, igawa näolimega, ta on walmis riisuma iga ühelt, kellega kokku puutub, tema elurõõmu.“ Wõib-olla proua Kaasikul on wale arusaamine usust, nii kui paljudel teistel kadunud hingedel. Ta on unustanud uju kõige tähtsama teguri — ligimesearmastuse. Sige, ligimesiteenimise usu asemel omas ta kitsarinnalise omakasupüüdliku usu.

Kui Te ringi waatate, leiate, et täiesti õnnelikud on need usklikud, kes on suutnud teha mingit head oma ligimestele. Kellelgi teisel pole nii junnis teha head oma ligimestele, kui kristlasel. Terwe uskliku inimese elu ise on ligimese teenimine. Waatleme lähemalt mõnd neist kristlase rõõmudest.

Õtmine pilt. Keegi mees, kes on ülestaswanud külluses, on nüüd wähehaawal kaotanud oma reaalse elumõtte. Ta elu eesmärk olid aina lõbud. Selle järeldus oli, et ta langes patu jisse. Ta sõbrad jättsid teda maha, ta filmad awanesid, ta pani tähele oma purunenud elu ja oli meeleheitel. Ta tundis, et temal pole enam mingit lootust. Siin on õige kristlase kohus, näidata sellele õnnetule mehele, et on olemas weel keegi, kes on wõimas ning alati walmis jeda aitama. Rõõm näha jeda õnnetut, peastetud patust, peastetud taewariiki, on kõrgem tasu kristlasele tema enesetalgawa abi est.

J u m a l . K a i t s e b .

Teine rõõm kristlasele on kindlustus, et Jumal jeda kaitseb. Jumal hoolitseb oma laste eest päewal ning õösel. Me loeme tihti misjonäridest, kelle elu Jumal on päästnud imelikul wiisil.

Kord oli ühe misjonäri elu hädaohus, kangel metsinimeste seas. Need ütlesid temale ühel päewal, et kui ta ei lahku nende maalt juba täna, siis tapawad nad kindlasti tema ja kõik ta perekonna. Kindlas lootuses Jumala peale ei kartnud misjonär, waid ta jäi palkwes oma naise ja lastega õhtul

oma majatehesse. Zuba widewikus kuulsid nad lähenema pärismaalastelalga koledat sõjakisa. Misjonär terve perekonnaga põlvitaskid ja palusid kaitset oma Sumalalt. Pärismaalaste lähenemisel kuulid nende õudne sõjakisa veelgi walgemalt. Kuid waewalt said nad ligineda majatehsele, kui äkki seisatasid, pöörasid ümber ja jooksid kohtunult laiali, nii tuttu kui suutsid. Sarnase arusaamatu tegumiisi üle inestanud misjonär saatis oma teenri, pärismaalase, järel kuulama, mis oli selle metsiku waenlastelalga äkilise põgenemise põhjusiks. Ta kuulis, et pärismaalased olid näinud suure sõjariisitus sõduritelalga, kes olid walmel misjonäri maja ümber. Nad olid väga ehmunud, leides jäänud tugewa sõduritelalga, nii et olid jalamaid ära põgenenud. Seda, pärismaalaste poolt nähtud sõduritelalka, wõis seletada ainult sellega, et Sumal saatis oma inglid kaitseks oma teenritele häda ajal. Issand ei kaitse aga mitte ainult misjonäriid, waid igahõlde, kes seda armastab ning teenib.

Püüde õiget rahuldust.

Erilisel kristlasel on suurem rahuldus, kui ühelgi teisel inimesel. Ta teab, et ta on tegutsenud õieti. Ja, mis on parem, kui puhast jüdametunnistus? Mõnigi mõtleb, et leiab lõbu, kui tegutsseb sarnaselt, kuigi pole kohane kristlasele, kuid jügarwas jüdamepõhjas on tal salatundmus, mis tekitab teda olla täiesti õnnelik. See ütleb talle alataja, et ta on tegutslenud walesti. Kui ta aga tahab wõtta omale elu eestiku kristusest, siis on ta alati waba sellest ebamugawast tundmusest. Kristlasele on antud kõik wõimused, sest kristuse läbi on wõimalikud kõik asjad. Meie näeme ristiusu wõimu, waadeldes selle mõju neis maades, kus see on wastu wõetud. Kas olete märganud seda suurt muudatust Kauges Idas, mis jündis jäänud sellest ajast, kui nad said kuulda ewangeeliumi? Lastekaswatus on arenenud. Paremad liikumisabinõud on wõetud tarwitusele. Rahwas on ärkanud. See kõik on ristiusu wõim. Kuidas wõiks see ka teistil olla, sest Issand on see, kes annab seda wõimu.

Lootus tulewiku pääle.

Mõtlege pilguks selle kindlustuse pääle, mis on kristuses — lootus tulewiku pääle.

Lugu on wäikest poisist, kes oli haige, suremas. Ta ema oli surmud mõned kuud enne seda. Enne oma surma oli ta õelnud oma wäikehese pojale, et nad näewad jälle teineteist warsti taewas.

Poisil suri naeratawal näol. Järeldus oli see, et poisi isa, kes nägi lapse õnnelikkuses Sumala sõrme, sai usklikuks ja kirjutas palju waimulikke raamatuid. Kõik selle mehe mõju ja tegerus oli pöördud tõe kuulutamisele.

Wõin surra lootusrikkalt.

Selle isa waade elu ja surma pääle oli muutunud ilusamaks. Enne oma päästmist oli ta surma

kartnud. Ja miks siis mitte? Kas wõib usmatule inimesele olla midagi pahem, kui surm? Ta sureb lootusetult näha saada kord jälle omaid, seda siin maapääl nii wäga armastab. Tal puuduwad paljutöötawad lõendused tulewaseks eluks. Milline kole tundmus wõib see olla! Kui tume, õudne on see, wõrreldes kristlase surmaga, kes on kindel oma usus wõrreldes kristlase surmaga, kes on kindel oma usus et suurel kohtupäewal, kui kristus ilmub oma Sumalikus aus pilwedel, ta näeb jälle oma kalleid omaid. Mislugune õnnis kindlustus! Lõesti, kristlane on kõige õnnelikum isik maailmas!

„Stabod“.

(2 järg).

Waimulikkude korraldusel leegitjesid tuleriidad ja tegutsesid inkwiisitsioonikohtud, mis kuuluwad sellelajama meetodi juure, mida tänapäew Wenemaal tarwitatakse. Riisuguseid sugulasnähtusi ei ole veel ajaloo enne olnud, kui „püha“ inkwiisitsioon Hispaanias ja G. B. U. Wenemaal, ainult selle wahega, et eelmine oli usuline, wiimane aga poliitiline. Mida esimene tegi kristuse nimel, seda teeb teine wabaduse nimel. Seda kõik tähele panes, peab hüüdma apostel Johannesega: „Rangenud on, langenud on suur Babilon, ja on kurjade waimude eluasemeks saanud ja kõigi roojaste waimude wangitorniks, ja kõige roojaste lindude, mis igahõlde wihkab, wangitorniks.“ Joh. ilm. 18, 2. Stabod — au on lahkunud!

Kristlased hakkasid tõe teistest uskudest offima, nagu juutlusest ja Mohamedi usust. Renässantsi ajajärgul seati kristuse asemel paganlikud idead. Roomas walitises täielikult paganlik filosoofia. Piiblike ning kristusele waadeti kui muinasjuttudele Renässantsi aja paawstide ajajärgul oli Watikan kõige ebapuhuse, pettuse, tõdunemise ja wägivalda-õpetuse pesa.

Millises seisukorras tol ajal waimulik Rooma asus, seda kirjutas tabawalt Itaalia kirjaniis Bocaccio. Suwitaw on tema nowell „Abram Roomas“. Selle nowelli siisu on lühidalt järgmine: Kellelgi rikkal kristlikul kaupmehel oli hea sõber, juut Abram, samuti ka kaupmees. Ta kõneles temaga tihti kristliku usu üle ning tahtis teda weendusele tuua, et ristiusu on parem kui juutlus. Abram seisis talle kaua wastu, kuid jäänud ilmus see ühel hääl päewal oma sõbra juure, talle selletades, et ta tahtwat lõpuks tõsiselt weenduda ristiusu tões. Selleks otstarbeks olawat ta otsustanud Rooma minna, sest et jäänud asub ristiusu kirikupääl ning tema tahtwat selle asja üle algallika juures weenduda, Tema sõber oli üllatanud ja ehmatanud. Ta tahtis Abrami meelt muuta, et see ei läheks Rooma, sest ta kartis, et sel juhul ta sõber Abram ialgi ristiusu wastu ei mõta. Ta teadis, et Rooma on kõige halbuse ning tõbluse

peja ning et igakõrs rikutakse ära, kes sinna lähed. Abram ei muutnud fiiski oma ettevõtet. Pärast pikemat aega pööras ta jälle tagasi, otstis oma vana sõbra üles ning kõneles talle, et ta olewat nüüd valmis ristiusku vastu võtma. Ta sõber oli uuesti üllatatud jarnase ootamatu resultaadi üle. Ta küsis temalt, mis olewat teda ristiusu tõe üle veendumusele toonud. Abram vastas talle, et ta olewat sellele veendumusele Roomas jõudnud. Roomas olewat ta nii palju halbust ja kõlblusetust näinud kui kuskil mujal. Kuid sellele vaatamata, et Roomas olewat nii palju kurjust, ning et see walitsewat ristiusu üle juba mitmeid aastasadu, piisawat fiiski weel ristiusk. See on tõendusjeks, et Kristuse õpetusel on jõud, mida ei suuda ükski kurjus hävitada.

See jutt tuletab meele Kristuse sõnu: „Sa põrgu määravad ei pea seda mitte ära võitma.“ Matt. 16, 18.

Ilma reformatsioonita oleks ristiusk täielise pankroti läbi elanud. Kuigi renässanssi aja paavstidest ütles lord üks teiste kardinaalide vastu: „Kui palju küll ei ole meile kasu toonud muinasjutt Jeesusest Kristusest!“ Nii kõneles nõndanime-tatud Kristuse asemil ja kirikupää. Misugused küll pidid siis olema kõik ülejäänud kirikud ning waimulikud? Skabod!

Siis tuli reformatsioon. See tõi uut elu ja waimu, see purustas pimedada, wägivaldse kiriku-wõimu. Reformatsiooni suur tähtsus seisab selles, et ta tõi esile piibli walguse ning nõudis täpset sõnakuulmist Jumala sõna vastu, mis on ainus usu-möödupuu. Luther heitis ära katoliku kiriku õpetuse seitsmest sakramendist ning toonitas, et inimene mõistetakse ainult usu läbi õigeks; ilma usuta ei olewat ühelgi sakramendil mingisugust tähendust. Seda tõendas ta eriti püha õhtusööma-aja kohta. Aga laste ristimise juures sattus ta wastollu. Kui püha õhtusööma-aja otawõtmisel on usku waja, kuidas võib siis laste ristimise juures ilma usuta läbi tulla? Ta tundis, et siin ei ole midagi korras, kuid ta ei tahtnud fiiski alla anda ning ära tunda, et ka laste ristimisel ei ole mingisugust tähendust ilma usuta.

Selles küsimuses oli ta wäga kangekaelne. Ta wihkas sellepärast dr. Karlstadt'i ning hakkas teda isegi tagasiwajama. Luther ei olnud selles suhtes loogiline ega järjekindel. Ka hingamis-päewa küsimuses jäi ta lõpuni vastu ning waatas hingamis-päewale kui mingisugusele wälisele asjale, kus igakõrs võib talitada oma isiklikkude waadete järgi. Me ei wõi Lutherilt kõike oodata, sest Luther oli mees, kes oli alles loobunud pimedast keddaja kirikust ning temaga juhtus samasugune lugu, kui meiega, kui tuleme kuskilt pimedast keldrist järe-rawa päikese kätte. Siis pimestab see meie filmad, nii et mõnel filmapilgul midagi ei näe, silmad peawad pikkamaisi päikese walgusega harjuma. Nii pimestas hele ewangeliumi walgus Lutheri filmad,

nii et ta kõike korraga ei wõinud näha ega tähele panna. Lutheri järeltulijad oleksid pidanud reformatsiooni jätkama jäält, kust Luther oli alanud, aga nad jäid seisma ning kaldusid kõrwale reformatsioonist ning mõõrdusid selle waimust. „Sul on nimi, et sa elad, aga sa oled surnud. . . Mina ei ole leidnud sõnu tegusid täied olewat Jumala ees.“ Sarnane on piibli tunnistus reformatsiooni järeltulijate üle. Jlm. 3, 1, 3.

Ustav tunnistaja ütleb: „Ma ei ole leidnud sinu tegusid täied olewat.“ Sõpetus oli häa, sest piibel on täielikult Jumala sõna, aga neil puudusid teod. Reegi reformatsiooni teoloogidest isegi tõendas, et hääd teod olewat üleaurused õndsaks-ajamiseks, sest need näitawat inimese üleemeelsust. See oli Nikolai Amstdorf.

Reformatsiooni sülest wõrsus wälja nõnda-nimetatud antinomistlik wool. Antinomismi all mõeldakse liikumist, mis eitab Jumala kärke (No-mos — kark, anti — vastu). Juba Lutheri päewil tuli sarnaseid mehi esile, kes õpetasid, et kristlikul inimesel ei olewat mingisuguseid kärke waja. 1541. aastal tegi M. Jobst Lutherile ettepaneku mitte kuulutada kärke kirikus, seepärast et need ei tegewat inimest õigeks. Selle üle oli Luther wäga wihane ning ütles: „See algab nüüd meie keskel, kui me weel elame, mis küll wõib olla pärast meid! Kes häwitab õpetuse kerkudest, see kõrwal-dab ka riikliku korra ning walitsemiseadused. Sa kui kaotada käjud kirikust, siis ei ole maailmas enam mingit patutundmist.“

Kes nüüd ütleb, et üleastujad ei patusta kasu-seaduse vastu, kuid teotab Jumala poega, seda ei pea kuulda wõetama; sest niisugused ärilised usu-teadlased on katkaks kirikus, sest neil pole mingit siidametunnistust, ka mitte õiget tundmist jumalikus sõnas; nii õpetawad nemad ja ilma mingi dialektikata, wifates kõik mõnikord läbiisegi.“

Kui suur reformaator oma filmad igawesti sul-ges, siis tuli reformatsiooni üle see, mida ta oli kartnud. Reformatsioon muutus õigeks. Riiklikud õpetused, dogmad ning mittekirilik armastus kujunes kõelise kristlase tundemärgiks. Ei kiistud enam, misugused on su teod, waid kuidas kõlab su usutunnistus. Tegusid, kärke ei ole waja, sest need olewat isegi kahjulikud, ainult usutun-nistus. Reformatsiooni leeris algas mõttlus. Lutherlased kuulasid kalwiniste taga ja ümberpöördukt, ei hoitud isegi wõimu ja sõjariistade tarwitamisest kõrwale. Reformatsioon elas „Skabodi“ läbi — au on läinud.

Mis sündis reformatsiooni järeltulijatega 19. ja 20. sajangul? Reformatsiooni teoloogid sattusid panteismi ja ratsionalismi keerdu. Algas piibli-kriitika. Kõige ägedamad piiblikriitikud olid re-formatsiooni teoloogid. Tuli aeg, et katoliku waimulikud ja teoloogid pidasid wajakirikuks kaitsta piiblit protestantide teoloogide kallale tungi eest.

(Sargneb.)

Kodufoldel.

Enna märgitud piibel.

(Järg.)

„See kõlab hoopis teisiti, kui mina seda arva-
sin,“ sõnas see naisterahvas imestanult, kes oli
teda kohtlustanud tema waadetes. „Kas ta ei pal-
weta nagu õige kristlane? Kas see ei ole wõõras-
taw, kuidas saab üks õpetaja teisest nii walesti
aru?“

„Ma näen,“ ütles härra Anderson, kui palwe
oli lõpetatud, „et kirjaltult on õige palju küsimisi
sisse antud ja ma peaks need enne küll läbi waata-
ma. Kas ma wõin seda teha?“

Härra Spaulding näis hirmus olemat, kuigi
tal selleks otse põhjust ei olnud, et tal on sellega
plaan välja mõeldud, et awalikke küsimusi-wasta-
mist ära jätta. Ja et ta kawatse mõne „kõwa
pähklaga“ esineda, siis kasutas ta juhuft, et endale
sõna paluda ja alguses küsida wõida, kuigi kirjali-
tud küsimused eesõigustatud olid.

Härra Anderson oli sellega nõus, sest ta teadis,
et wastutulelikkus on kombulise põhimõte, mille jä-
rele ta püüdis alati talitada.

Härra Spauldingile oli nii täieline woli antud.

„Kas te usute, armas wend,“ algas ta, „et
hingamispäewa pidamine on käsutegu?“

„Kindlasti!“

„Kas te usute, et hingamispäewa tuleb wõtta
kui üht olulist osa kristlikust jumalateenistusest
ewangeeliumi põhjal?“

„Seda küll.“

„See, armas wend. Ma loen Pauluse ütelse
Kolatia rahwale, millest wõime näha, milline on
teie arusaamine. Kol. 2, 16, 21: „Ja meie tea-
me, et inimene kätse tegude läbi ei saa õigeks, kuid
aga Jeesuse Kristuse usu läbi; siis oleme meie ka
Jeesuse Kristuse sisse uskunud, et meie Kristuse
usust pidime õigeks saama ja ei mitte käsutegudest,
sest et käsutegudest ei saa ükski liha õigeks... Mi-
na ei tee mitte Jumala armu tühjaks. Sest kui
kätse läbi õigus tuleb, siis on Kristus ilma asjata
surnud.“

„Müüd, armas wend, kui hingamispäewa pi-
damine on nimetatud kätse tegu, siis heidetakse sel-
lega ära Jumala arm ja Kristus on asjata surnud,
eks ole?“

„Hingamispäewa pidamine,“ ütles härra An-
derson, „on tegelikult kätse tegu ja seda niisama na-
gu iga teine heategu käsupidamises. Aga ükski ei
saa heade tegude läbi õndsaks. Miskiust ei tunne
niisugust asja nagu tegude läbi õndsaks saamist.
Keegi ei wõi oma teude läbi õndsaks saada, nii
head kui nad ka on. Seda toonitatakse tihti Rooma
ja Kolatia raamatus .

Seategemine selleks, et õndsaks saada ehk nagu
Paulus ütleb, õigeks saada, on teine kui et keegi siis
head teeb, kui ta on juba usu läbi õndsaks saanud.

Teod ei oli ialgi enne usku ja õigeks mõistmist
täielikud, aga seda kindlamini järgnewad nad wi-
mastele. See on kõsi, sest enne usu läbi patust wa-
hatsaamist on wõimata head teha. Inimene li-
halikus meeles ei wõi mitte waimulikku kätse täi-
ta. Roma 8, 7. Kui aga patt on andeks antud ja
Jumala käsud jüdamesse kirjutatud, siis ilmuvad
kätse teod nii loomulikult nagu puusse lehed. Um-
berpöörmata elus on kätse tegudel ainult surnud
worm; kuna ümberpöörnul on nad elawaks waimu
wiljaks.

Hingamispäewa pidamine on sellega neile asja-
tuks ja mõttetuks kombetaitmiseks, kes ei ole ümber-
pöörnud, kuid on aga neile, kelle jüdames asub Jee-
sus, seaduse pidamiseks Ebr. 8, 10.“

„Härra Anderson,“ küsis üks San-Franciscoft
pärit daam, „järeltult teie ei usu, et inimesed pea-
wad kätse pidama kui õndsaks saamise wahendit?“

„Ei, minu austatud küsija. Jeesus Kristus
üffi puhastab ja peastab meid meie usu peale ja
wõtab aset meie jüdames. Müüpea kui me teda oma
elus wastu wõtame, saawad meis pühadused awalik-

Mis on inimene? 18. lht. järg.

Minult inimesel on jüdametunnistus. Siin on
hobune, kes lööb oma peremehe surnuks, kes oota-
matult astub talli. Ta wõib rahulikult edasi süüa,
nagu poleks juhtunud midagi. Miks ei wõi ini-
mene aga jarnasel juhusel edasi magada? Mis-
pärast kohtab teda iga krabin? Ta jüdametunnis-
tus piinab teda. Jumala hääl tema süües ei
anna talle rahu. Doom ei tunne seda, inimene ei
saa aga selle eest põgeneda. Sellepärast seisab ta
loomast kõrgemal. Jumala sõna ütleb, et inimene
on Jumala näo järele loodud. Sellepärast on tema
hinges ka igatus tema kodukoja järele, kus seisab
tema hääl.

Sellepärast on ta oma abituses ikkagi weel nõn-
da tähendusriikas olemus, mis õigustab iseendalt
küsimat. „Mis on waene inimene, et ja tema peale
mõttled ja inimese poeg, et ja tema eest hoolt kan-
nad?“ Paul 8, 5.

Sellepärast wõib iga kohtlane usklik ühes Laa-
wetiga öelda: „Kui suured on minu teod, Jehoowa,
wäga sügawad on minu mõttled. Sõel mees ei tunne
seda, ja halp ei mõista seda mitte.“

Jumal on end juba wanast ajast ilmutanud.
Jäta selgemalt ja awalikumalt leiame seda kogu
wanaseaduse aegadel, kuid oma Poja saatmise läbi
siia maailma on ta end kõigeselgemalt awaldanud.
Tema ei unusta mitte inimest tema patuwiletajuse.
Kolgata rist on selgemaks tõendusjeks, et Jumal
inimsoo tulewiku eest hoolitseb. Tunne seepärast
oma Loojat ja anna ühispäinis temale au!

küls, mis käsupidamise võimaldavad. Vaata Roma 8, 3. 4. Sel teel usk kinnitab käsku meie südames, et nad meie elus avalduvad. Rom. 3, 31.

„Härra Anderson, ma pean andma järele selles; et see on pühalik tõde. Mulle on see selge,“ ütles üks naine. „Kuid, tohin ma küsida, kas te mõtate hingamispäeva tõeliselt töötatud õnnistuseks — ma mõtlen siin hingamispäeva nädala seitsemendal päeval? Võib-olla te teate, et meile on õpetatud, et see on juutide komme, orjus, ife, mida keegi ei suuda kanda.“

„Mulle tuleb meele üks küsimus, mis mu käes on,“ ütles härra Anderson. „Siin küsitakse: „Miks te ei jultusta nii palju Kristusest, kui hingamispäevast? Kas kuulutus Kristusest ei ole kõige tähtsam?“ Võib-olla ma tohin need mõlemad küsimused vastata ühekorraga.“

Et määrata ära hingamispäeva laadi, on tarvis pikku heita maailma loomise esimestele päevadele enne patulangemist. Sellest ajast me leiame juba Sumala hea plaani. Sääst leiame viisid, mis oleksid pidanud piisima ja saavad maksuks jälle siis, kui kaotatakse patu võim.

Loomistöö aruandes öeldakse, et kui Sumal läpetas oma töö, siis see oli „väga häa.“ „Nõnda on taevast ja maa ja kõik nende vägi valmis saanud.“ Siis Sumal hingas. Ta „hingas seitsemendal päeval kõigest oma tegemisest, mis ta oli teinud.“ 1. Mooses 2, 1. 2. Paradiisis, isäralise ilma hülgukses juur Elandja pidas hingamispäeva kahe majesteetliku olemusega, kes pidid olema valitsejad maa peal. Ja kui tema loodolevused pidasid hingamispäeva, siis kõik „hommikutähed hõiskasid ühes ja kõik Sumla lapsed karjusid rõõmuga.“ Job. 38, 7. See esimene hingamispäev võis olla tõesti imeilus rõõmupäev, mille kiitusehelid on kirjeldamatud.“

„Aga, armas vend,“ rääkis härra Spaulding walele, „te ei taha ju sellega ometi öelda inimestele, et armas Sumal oli väsinud?“

„Müüid, wend Spaulding, ma olen kawatšenud ka küsida teie praegu nimetatud mõtet ja ma algan sellega.“

„Hingamispäeva ei kutsutud ellu ega määratud pidada inimesele mitte sellepärast, et armas Sumal ja inimene oleks olnud väsinud. Loojast on öeldud, et ta „ei väsi ega tüdi ära“ (Jes. 40, 28) ja inimene, kes tema näo järele loodud, ei teadnud midagi keha nõrkemise ja elukaotusest enne patu seemne idanemist. Kui pattu ei oleks tulnud maailma, siis poleks ialgi tulnud ette närwide ja lihaste väsimust, kehaliisi rikkeid, haigust ja surma. Et hingamispäev oli seatud juba enne patulangemist, sellepärast tema suurem ja tähtsam otstarb ei seisja mitte selles, et katkestada lihtsalt inimese hariliku tegevust, waid et ta võiks samal rahusolemise ajal olla rõõmus nagu Loojagi.“

Widage meeles seda, armsad sõbrad, sest see on küsimuses selgusele jõudmiseks tingimata tarvilik. Kes ei näe hingamispäeva pidamises midagi muud, kui ajaliku töö mahapanemist 24 tunniks, rahu ja wahelduse maitsemist ja kirikuskäimist, see pole leidnud veel hingamispäeva saladust, nagu ta antud inimesele.

Nagu me lugeme, ei saa, kes taewa ja maa teinud wäsinuks ega tüdinuks. Ta on see „ma olen,“ kes on ja elab igawesti, kes ei saa wanaks. Me loeme pühast kirjast, et Sumal sel päeval oli hinganud omast tegemisest. Waata: 1. Moos. 2, 2. 3; 31, 17.

Hingamine oli temale rõõmu elamusest, kui ta waatles enese tehtud tööd ja wõttis vastu oma lastelt maa peal armastust ja austust, mis tuli rõõmust tujukawalt ja paluwalt südamelt. See oli ühenduse rahu, mis tunnawad südamed, kes mõistawad üksteist. Ja ma usun, et ma leian oma hingamispäeva pidamises tihti ainult wäikese osa sellest rahulisest rõõmusest ja rõõmsast rahust, mis oli esimesel rahupäeval Eedenis, kui Sumal hingas ja inimesel oli osa sellest. Ma soowiksin, et teiegi wõiksite elada läbi seda.“

Olid mitmed, kes julgesid öelda „amen“ sellele ja paljud said liigutatud õpetaja sõnadest. „Siiski ma tahan jatkata veel,“ ütles ta.

„Selleks, et esimene hingamispäeva rõõm kestaks, et seda rõõmu suurendada ja et igaweseks ajaks kõik, kes elawad maapeal, teaksid sellest, Sumal korraldas nii, et iga järgmine hingamispäev oleks esimese kordamine. On kirjutatud: „Sumal õnnistas seitsemendal päewa ja pühitsetes seda.“ See on seletus, mis sisaldab täielikult Sumala plaani, wägewust, ligiolekut ja tarkust.“

Etteks pange tähele, et kiri räägib seitsemendaft päewast ja teisest, et kiri tunnistas seda pühitsetuks — ärasetatutuks ja seatud pühaks kombeks. See on nädala seitsemes päew ja mitte ükskõik mis-juuguseft päewast arwatam seitsemes päew, nagu meile ette tuuakse.

„Arms wend,“ küsis härra Gregory, „tohin ma küsida, mis teil on tõenduseks, et esimene seitsemes päew on kooskõlas meie laupäewaga? Mulle näib, et on palju põhjusti arwata, et pühapäew on algupärane seitsemes päew.“

„Tõendus, wend Gregory, on nii lihtne ja täieline, et waewalt wõib effida selles. See on selge, et neljas käff juhhib tähelepanu seitsemendale päewale, mis oli tunnistatud alguseft, eks ole?“

„Müüpalju ma olen teiega ühes nõus,“ ütles härra Gregory.

„See, ma arwan, et teie olete nõus ka sellega, et see hingamispäew, mida Õnnistegija pidas, oli seejama, mis antud Siinai mäel.“

(Särgneb.)

Terwis, kasinus.

Sööge enam puuwilja.

Kui kutsuw ja maitsem näib see ilus puuwili, mis linna tänavatel ja turul käredest ja müügilauadest igale möödaminejale osta pakutakse. Kui palju aega ja waewa tühti ostja teega kofku hoiab, kui on rutt, et ta siit omale meeldima kauba välja wäljib, mis päälegi odavam. Seda juhust ostawad müüjad ka kasutada ja neil läheb korda oma puuwilja nii seada, et nad ilusa ja puhta wäljuse omawad. Tuba waade äratab isu. Sellepärast tahan ma teelduwaid wanemaid ja kahtlewaid noori õpetada: Sööge enam puuwilja! Oskte enam seda taewalikkude andi, mis meile elu ja terwist toob.

Uga ühte asja ei tohi teie lahtistest müügilauadest ostes mitte tähele panemata jätta ja see on, et jään see kaup liig palju tolmuga ja mustusega kofku puutub. Suwi toob weel iseäranis palju igasuguseid kärbsed ja sääski, kelle eest tähelepanelik müüja ka kõige suuremal hoolitsemisel oma warandust ei suuda kaitsta. Rahjuks saab aga sellele hädahoole, mis tuleb selle puuwilja pesemata söömisest, isegi nende poolt, kes muudu söömisest väga ettevaatlikud, wähe tähelepanu juhitud. Sunad, pürnid, wiinamarjad, rosinad ja igasugused marjad on lahtistel müügihohtadel igaleülele odawalt ja kergesti kätte saadawad, sellepärast müüakse neid suurem osa pesematult, mil teel juur hulk kahjulikkude tolmuga kehakse satub. Üksikasjalised uurimised on näidanud, et uulitsatolm sisaldab väga palju pistuid ja haiguseliduid, mis kehas kahjulikkude ainete kogumist edendab. Ka kärbsed ja teised putukad aitawad palju neid kahjulikke idusid lewitada.

Wälismaade linnades on sundmäärus, puuwilja ja juurwilja hoida tihedates wõrkudes. Siiski, kui sellega mainitud hädahoht kiskendatud on, iseäranis kärbsede suhtes, siis ei ole see ometi mitte kaotatud tolmuga ligipääsu tõttu. Ka parima tähelepanelikkuse juures võib sagedane kätega puudutamine ilusale wiljale asetada terwed kahjulikkude idude koonduised, mida alla neelatakse. Sellepärast peab iga wili, mis toorelt süüakse, hoolega ärapestama. Tühti on juurimaks raskuseks seda wajakust lastele harjutada, aga ometi hoitakse just sel teel nii mõnegi tõsise hädahoju eest. Matiseid kalduwused kaebada tõhuriket ja teisi haigusid, nagu tüüfus jne., selgitawad tungiwat wajakust juba lastele sisse harjutada, et nad ilalgi mingisugust puuwilja pesematalt suhu ei paneks.

Nendele, kes oma muretut noorust meele tulewatad, mil söödi igasugust puuwilja ilma, et oleks mõttesegi tulnud neid pesta, ja siiski olid wabad haiguselid, võib see asi wäiklasena paista. Kuid ometi räägiwad loetletud wajakustest sajanud juhused, mil enneaegu hauda warijati. Sgal

aastal langeb palju lapsi ja noori inimesi selle ätiliselt saadud seedimiselundite rikete ohwriks. Seda hädahohtu võib tunduvalt piirata ettemaatuse ja piinliku puhtuse pidamise läbi.

Uus toitlusõpetus.

Toitluswiis, mida võib soowitada kindla usaldusega rahwa terwislike seisukorra parandamiseks, on väga lihtne ja ei nõua igapäewaseks käsitluseks mingit suurt pingutust. See seisab ainult selles, et tuleb seda omaks wõtta, mis paljudest kogemustest läbi proowitud ja kõige kasulikumaks tunnistatud.

Õjmine ja tähtsam põhimõte on piimajaaduste tarwitusele wõtmine suuremal määral. Selle asemel, et üks inimene päewas tarwitab wafst weerand liitrit piima, peaks ta wähemalt tarwitama ühe terve liitri. On iseloomustaw asjaolu kõigile karjakaswatajatele rahwastele nii minewikus kui olewikus, et nad on kehaliiselt tugewamad ja terwemad kui teised rahwad.

Teine põhimõte, mida ka alati meeles tuleks pidada, on salati hääd omadused toidukawa wahelduseks ja mitmekesistamiseks. Paljudele Aasia rahwastele on need taimed nende usundi järele iseäraliseks „kafjetoiduks“ olnud. Meil nende tarwitamisel ei ole mitte üksi see eesmärk, et keha kasulikkude toiduainetega rikastada, mis keha muudu jahwatatuist teradest, mugulatest ja loomaliisest tarwilisel määral ei saa, waid nad on ka kasulikkude selles, et seedimiselundite tegewust ergutada ja terwed hoida. Piim on selles, et edendada piima hapendawate organismide juurekaswu kehas, sest wiimaste abil häwinwad need piilased, mis tekitawat sooltes toidujäänuste mädanemist ja jünnitawad aineid, mis elundite tegewusele kahju toowad. Kuulsa Wene teadlase, Metshnikoffi, wäide terwislikest seisukohast on bakterioologia õpetuswiisi läbi tõestatud. Pääle selle omab piim terwislikest toiduwad omadused, mida kuulus bakteriooloog ei aimanud ja selle kasulikkuse pääle tähelepanu ei juhtinud.

Oluline on ka selgusele jõuda kolmandas põhimõttes, mis meile selgitab asjaolu, milleks on tarwilik igapäew teatud hulk rohelist taimetoitu ja nimelt peame seda tegema eesmärgiga, et kehale võimaldada wajakaline hulk wärskaid aineid ja et keha mitte alati koormata kauahoitud, konserweeritud ainetega.

Kui nende lihtsate põhimõtete järele üldistes joontes talitada ja kõik teised toiduained, nagu terawiljajaadused, mugulad, juurkaswud, suhkur ja liha teadlikult tarwitamist leiawad, teostub soowitud toitluswiis. Laste konditawate arenemiseks on väga kasulik neid toita korrapärase, teatud wahe- aegadega, ja lasta neil wabaduses päikesepaistel liigutusi teha.

Leon Micheri teosest „Neue Ernährungslehre“.

Sügisfaadused.

Sügisel väärtuslik andeid tarvitatakse talvel tänu ja rõõmuga. Me ei mõtle üksnes mitmesuguste teravilja, kartulite, porgandite, kõrvitsate jne. õnnistatud rikkalikule lõikusele, vaid meie meele tulevad ka maitsetavad pähklid ja väärtuslik puuvõlli.

Alahoitavast puuvõllist tõuseb küll eepilaa-nile õun; üldiselt on ta armastatud, ta kaunistab söögilauda oma õrna ja elava värviga, annab vaheldust maitstes, värskendab ja elustab närve ning äratav isu. Õun on meie kodumaa villi ning teistest värskedest tolljadest kõige kauem alahoitav. Ainult mõningatel tuudel aasia jooßul puuduvad meil õunad, sest kuni märtsini püsib õuna hea maitse ja sümpel juba ivarakult, juba augustikuus tõid teda jälle näha. Koorelt tarvitatuna on ta kasulikuum, toitvaim ja maitsevaim, kuid temast tõid ka midagi valmistada; teda tõid keeta, küpsetada ja kuitatada, ja ta ei kaota siiski oma väärtust. Iga laps ja ka täiskasvanu tunneb rõõmu õuntest valmistatud toidust, eriti kui nad on valmistatud jahvatatud kuitvitutega ehk pähklatega. Kes sügisel on aega võtnud ning mitte tüdinud rikkalikult õunte kuitvitamisest, tunneb häädmeelt järgneval talvel, sest kuitvitamise puhul on õuntes sisalduva suhkru suurenenud ning kasulik õunasupp kui ka hästimaitsev tee nõuavad vähe suhkrut. Kui meelitavad on külmal talvedõhtul ahjus küpsetatud õunad, kui meeleldi tervitab väike ja suur puuvõlljaga rikkalikult kaetud lauda. Saatvatage väärtusliku puuvõllja õnnistus; tänuga süües kaob turbus ja mure!

Pähklid annavad organismile tublisti ülesehitamisainet. Nende suur rasvasisaldus annab kehale soojust, kuid seetõttu on nad ka raskesti seeditavad. Viimast tõid õigusega öelda, kui ei täideta sealjuures nõuetavaid tingimusi. Kõige esiteks peab neid põhjalikult närima, ja nimelt niikaua, kuni nad täiesti on muutunud piimasäts pudruks, sest väikestes tükkides ei tungi maomahl ega nad ei sulata sooles. Alati peaks pähkleid söödama koos millegi kõtvaga, nagu leitvafoorusega ehk kuitvitutega, et täiendada närimist. Sel viisil mõõdukalt tarvitatuna on nad väga head söögijaga alguseks. Kui neid aga ruttu süüakse, siis osutub see pealiskaudse maiustuse rahulduseks, kus väärtuslik toitvõus asjata kaduma läheb. Pähkled ei ole mitte, nagu paljud arvavad, maiuseasi, mida söögi vaheaegadel heaks maitseks ja ajatviteks suhu pistetakse, vaid nad on lihatoidu asendamine, väga kasulik, häa maitsega toiduaine, mida me peakime tarvitama rõõmsalt ja tänuvõllikult, kui ka alati mõõdukalt.

Mandlid ja pähklid arvatavse kõige teravematets. Neid tõid tarvitada ka mitmesuguste toi-

tude valmistamise juures; kui liigand on vilma-fes väga tulufad porgandi- ja kaunavõllja toitvõus juures. Nad annavad toidule suurepärase maitse, mis on kindlasti tähelepanemise väärt.

(Gute Gesundheit).

Tegevuseta olef.

Meie aeg nõuab meilt palju. Kes tahab selles olemasolemise eest võitluses püsima jääda ja mitte liig vara läbikulunult ja väsinult reast välja astuda, tahates kasulik olla oma ajale, see peab oma närvide peale halastama. Nõuaks oma elukut-jega seotud inimene peaks teadlikult ja püüdliselt oma vähest vaba aega puhkuseks kasutama, kui ta tahab elujõulisena ja rõõmjana oma ülesannet täita.

See tähendab esmalt, et ta peab endale lubama täielist õorahu ja kui võimalik, ka lõunauinakut. Kuid mõlematest pole veel küllalt, et inimene jääks neli kuni kuus tundi ennelõunat ja pärastlõunat jama laua kestva vaimlik jõudu kulumata töö järele tegevusjõuliselt. Ka töö juures on tarvis liihiseks ajaks „tegevuseta olekut“, nii kui sellest sõnast tuleb õieti aru saada.

On palju inimesi, kes neid sõnu — „tegevuseta olek“, ei mõista. Selle mõiste ei ole mitte harilik tööta olek. Rütmiilises mõimlemises on mitmesuguseid tegevuseta oleku harjutusi, aga et teadlik tegevuseta olek ka kõige tegevuskõiremal päeval võimalik on, seda ei tea isegi mõned head mõimlejad, kes tegevuseta oleku harjutusi teevad korrapäraselt, komando järele.

Selle sõna mõiste on täiesti negatiivne. Seda võiks seletada täielise liikumatusse, endastvõõruse, mõtete vaibumise või ärkvel magamisega. Mõneks filmapilguks on tarvis mittemidagi näha, kuulda, tunda ega mõelda. Ühtegi lihast ei või tundlikult pingutada, ühtegi juusõont laiendada päälääst kuni jalatallani, välisest naha pinnast kuni südameni. Keegi ei või seda ilma harjutamata. See nõuab sekundeid kestvat, tähelepanelikku enesekontrollimist, kuni viimane lihasekiud on tegevuseta olekus — nagu magades. Kõige raskem on tegevuseta olekut esile kutsuda näos. Näol on kujunenud teatud vormid, mis avaldavad mõju või teadlikku moonutust, nii et inimene ei või enam tegevuseta oleku kaudu endist loomulikku olekut omada, seda ilusat, muutmatut magaja rahulist näoilmet ehk vaikset surija näoilmet. Kui palju ilusaid inimesi on alatise näomuskulite pingutuse läbi inetuks muutunud. See teeb sügavam mana-duse voldid ja kortsud. Teadlik tegevuseta olek ei tee nägu üksi värskeks, vaid ka nooreks ja ilusaks! — Muu kehafõale on tegevuseta olekut palju kergem esile kutsuda, kuid see vajab siiski enesewa-

Loodus on meile kofutava rahumaitsemise eestujuts.

litsemist ja täielist liikumatust ülevalt alla väijaspoolt ja seespoolt. Tegewujeta olek kirjeldatud wiisil istudes, ehk kui see nii peab olema, ka rahulijelt seistes, ega kõige parem pikali olles 60 kuni 100 sekundi kestel on väga kofutaw ja võib asetada tundide pikkust puhkust.

Mõnikord oleme sunnitud kiirel tegewuse ajal töötä olema ja siis on mõistlik ja hea, kui me oskame seda teadlikku tegewujeta olekut kasutada, selle asemel, et aega kasutada wõi koguni endale kahjulikult mööda saadame. Niisugused wastumeelised waheajad on näiteks masinal töötamise järele; walmamisel, kauplustes, jutulejaamise järjekorda ootamisel, reisudel jne. Kes siis närwilijelt wihafe näoga ühelt jalalt teisele toetub, see kaotab peale oma aja ka närwijõu. Seda aega peab kasutama kofutawaks puhkuseks nii, nagu me eelpool selgitasime, tegewujeta olles nii palju, kui see on võimalik. Nii on soowimatust waheajast ka kasu, mis ajakautuse hästi ära kasutab. Iseäraliselt hästi mõjub tegewujeta olek raudteesõitudel. On inimesi, keda sõit raudteel palju enam wäsitab, kui sama teed jalakäimine. Kust see tuleb, et me peale sõitude, olgu see raudteel, trammil, autol wõi wantril, wäsinud oleme? Põhjus seisab selles, et raputustele katju-

take keha pingutades wastu seista. See pole mingi ime, et wahetpidamata töötawad muisklid wäsinud. — Kuid seejama sõit võib ka puhkuseks olla, kui juba esimestel masinal wõngedel end täiesti tegewujeta olekusse asetada, kuni kõige mõnusama asemel oled leidnud. Rõõdumuse asemel ilmub warsti hea tunne ja võib kofutawust märgata nagu masseerimise järele.

Meie lastekaswatuse huwides oleks soowitam, et õpetajad ja wanemad lastele juba noores eas tegewujeta oleku häid tulemusi selgitaksid. See on väga kasulik lastele suuremates linnades. Meie noorjugu wajab, eelaimdujeta õeldud, paremaid närwe ja puhkuse wahendeid kui meie, ja sellepärast on tegewujeta olekul tulewikus veel suurem tähendus ja nõudmine.

Anni Weber.

„Meie Aeg“
maksab aastas 2 krooni.

Uffit number 20 fenti.
Proowinumbrid maksuta.

Wäljaandja: S. P. Adw. K. Eesti Liit. Tellimised kui ka rahasaadetused saata Amanda Nuka'le. Merepuiestee nr. 14-a, Tallinnas.

Wastutaw toimetaja: M. Wärengrub, Merepuiestee nr. 14-a, Tallinnas.